

Centralna Komisja Egzaminacyjna

EGZAMIN MATURALNY OD ROKU SZKOLNEGO 2014/2015

JĘZYK POLSKI POZIOM ROZSZERZONY

**ROZWIĄZANIA ZADAŃ I SCHEMATY PUNKTOWANIA
(A1, A2, A3, A4, A6, A7)**

GRUDZIEŃ 2013

Temat 1. Znajdź i sformułuj problem, jaki podejmuje Zofia Trojanowiczowa w poniższym tekście. Zajmij stanowisko wobec rozwiązania przyjętego przez autorkę. Ustosunkuj się do jej stanowiska, odwołując się do tego tekstu oraz innych tekstów kultury. Twoja praca powinna liczyć co najmniej 300 słów.

Wymagania ogólne	Wymagania szczegółowe
I Odbiór wypowiedzi i wykorzystanie zawartych w nich informacji.	1.1) odczytuje sens całego tekstu [...]; 1.5) wyróżnia argumenty, kluczowe pojęcia i twierdzenia w tekście argumentacyjnym; PR 1.2) twórczo wykorzystuje wypowiedzi krytycznoliterackie i teoretycznoliterackie.
II Analiza i interpretacja tekstów kultury.	1.2) określa problematykę utworu; 3.1) wykorzystuje w interpretacji elementy znaczące dla odczytania sensu utworu (np. słowa-klucze, wyznaczniki kompozycji); 3.2) wykorzystuje w interpretacji utworu konteksty (np. literackie, kulturowe, filozoficzne, religijne); 3.3) porównuje funkcjonowanie tych samych motywów w różnych utworach literackich; 4.2) dostrzega obecne w utworach literackich oraz innych tekstach kultury wartości [...] uniwersalne; 4.3) dostrzega w świecie konflikty wartości (np. równości i wolności, sprawiedliwości i miłosierdzia) oraz rozumie źródła tych konfliktów.
III. Tworzenie wypowiedzi.	1.1) tworzy dłuższy tekst pisany lub mówiony (rozprawka) zgodnie z podstawowymi regułami jego organizacji, przestrzegając zasad spójności znaczeniowej i logicznej; 1.2) przygotowuje wypowiedź [...] (wybiera [...] odpowiedni układ kompozycyjny, analizuje temat, wybiera formę kompozycyjną, sporządza plan wypowiedzi, dobiera właściwe słownictwo); 1.3) tworzy samodzielną wypowiedź argumentacyjną według podstawowych zasad logiki i retoryki (stawia tezę lub hipotezę, dobiera argumenty, porządkuje je, hierarchizuje, dokonuje ich selekcji pod względem użyteczności w wypowiedzi, podsumowuje, dobiera przykłady ilustrujące wywód myślowy, przeprowadza prawidłowe wnioskowanie).

Kryteria oceny wypowiedzi argumentacyjnej

A	Określenie problemu	B	Sformułowanie stanowiska wobec rozwiązania przyjętego przez autora tekstu	C	Poprawność rzeczowa	D	Zamysł kompozycyjny	E	Spójność lokalna	F	Styl tekstu	G	Poprawność językowa	H	Poprawność zapisu
9	Określenie problemu zgodne z tekstem i pełne	9	Stanowisko adekwatne do tekstu i pełne	2	Brak błędów rzeczowych	6	Kompozycja funkcjonalna	2	Pełna spójność wypowiedzi lub nieznaczne zaburzenia spójności	4	Styl stosowny	4	Brak błędów lub nieliczne błędy nierazące	4	Zapis w pełni poprawny lub nieliczne błędy nierazące
6	Określenie problemu zgodne z tekstem, ale niepełne	6	Stanowisko adekwatne do tekstu, ale niepełne			3	Zaburzenia funkcjonalności kompozycji	1	Znaczne zaburzenia spójności	2	Styl częściowo stosowny	2	Liczne błędy nierazące lub nieliczne błędy rażące	2	Liczne błędy nierazące lub nieliczne błędy rażące
3	Określenie problemu częściowo zgodne z tekstem	3	Stanowisko częściowo adekwatne do tekstu												
0	Brak określenia problemu lub problem niezgodny z tekstem	0	Brak stanowiska lub stanowisko nieadekwatne do tekstu	0	Jeden błąd lub więcej błędów rzeczowych	0	Brak zamysłu kompozycyjnego	0	Wypowiedź niespójna	0	Styl niestosowny	0	Liczne błędy rażące	0	Liczne błędy rażące

UWAGA

Jeśli w kategorii A praca uzyska 0 punktów, egzaminator nie przyznaje punktów w pozostałych kategoriach.

Jeśli w kategorii A praca uzyska 3 punkty, a w kategorii B – 0 punktów, egzaminator nie przyznaje punktów w pozostałych kategoriach.

Jeśli praca składa się z mniej niż 300 słów, egzaminator przyznaje punkty tylko w kategoriach A, B i C.

Pojawienie się rzeczowego błędu kardynalnego dyskwalifikuje pracę – zdający otrzymuje 0 punktów.

Przykładowa realizacja zadania

Zofia Trojanowiczowa w tekście „Sybir romantyków”, opisując represje carskie wobec Polaków po upadku powstania listopadowego (1830-1831), mówi o istniejącym wtedy realnie niebezpieczeństwie rozpadu narodu. Do tej katastrofy jednak nie doszło dzięki, jak dowodzi autorka, rodzącym się wówczas w świadomości Polaków „ideom ocalenia”, wśród których najbardziej nośną i rozpowszechnioną stała się idea mesjanistyczna. Ona to, zdaniem Trojanowiczowej, pozwoliła polskim patriotom wydobyć się z niszczącego rozpamiętywania degradującej ich niewoli i zwróciła ku przyszłości z obrazem mającego nastąpić w bliżej nieokreślonym czasie zmartwychwstania narodu. Mesjanistyczny mit ocalenia sprawił, że narodowy dramat nabral sensu dla ówczesnych, i to zarówno w tym tragicznym momencie historycznym, jak i nieco później, gdy konfrontowali swoje doświadczenia z kontekstem dziejów całej ludzkości. Romantyczny mesjanizm dźwignął cały naród z kolan, dając mu poczucie, że jest zbiorowością niezwykle wartościową także dla przyszłości innych narodów. Takie rozumienie tej kwestii znajduje swoje odzwierciedlenie w wielu ówczesnych tekstach literackich pisanych i wydawanych na emigracji, w których Sybir staje się ważnym elementem mesjanistycznej idei ocalenia – jest mitologizowany. To tam dokonuje się zbawienna w sensie mesjańskim kaźń szlachetnego narodu rękami cara-szatana. I stamtąd przychodzi moc do utrzymania narodowej tożsamości. Syberia stała się w ten sposób miejscem symbolicznej bitwy światła z mrokiem, nabierając w świadomości Polaków charakteru mistycznego. To wszystko pobudzało ducha i jednoczyło – co widać w wielu literackich realizacjach romantycznych – wszystkich ludzi świata, dla których wolność była kategorią nadrzędną.

Myśl, którą dzieli się w swoim tekście Zofia Trojanowiczowa, znajduje potwierdzenie – co było już sygnalizowane – w wielu utworach polskich romantyków. Los wygnańcy polskich rewolucjonistów jest przede wszystkim tematem „Dziadów części III” Adama Mickiewicza, który już w „Przedmowie” do tego dramatu pisał, że Polacy od długiego czasu muszą znosić okrucieństwo zaborczych tyranów, jakiego nie było od czasu prześladowań chrześcijan. Poeta w krótkim rysie przedstawia politykę cara Aleksandra, który za swój cel przyjął wygubienie Polaków, bowiem widział w nich zaczyn potencjalnej klęski imperium, siłę zdolną obnażyć zło, je napiętnować i zwalczyć.

Motywy syberyjskie występują również w innych częściach tego dramatu, takich jak „Droga do Rosji” z „Ustępu do Dziadów części III”, opowiadanie Sobolewskiego w scenie więziennej, w „Widzeniu księdza Piotra”. W tym ostatnim wywózki na Syberię młodych Polaków porównane są do drogi krzyżowej Chrystusa, bez której nie mogłoby się dokonać misterium odkupienia. Dla Mickiewicza los ojczyzny zawiera w sobie coś transcendentnego i tajemniczego. Pisarz swoją myśl rozwija poprzez ukazanie natury pomocników cara w jego „dziele” niszczenia dobra i przedstawienie męczeństwa Polaków na Sybirze, ich katorgę w kopalniach czy na budowach carskiego imperium. Mickiewicz pokazuje, że ten trudny los wyniesie Polaków na duchowe wyżyny. W motywie drogi na Sybir, drogi na północ, męki syberyjskiej, jest wizja męczeństwa, ale i wizja zmartwychwstania Polski, która na nowo z woli Boga powstanie w wyniku ofiary naszych narodowych męczenników.

W dramacie Juliusza Słowackiego zatytułowanym „Kordian” w akcie pierwszym (opowieść Grzegorza) pojawia się wątek gnania Polaków na Syberię po wojnie z Rosjanami w roku 1812. Bohater dramatu zdaje relację następnemu pokoleniu Polaków z tragicznej kaźni narodu. Do Sybiru jako mitycznego piekła nawiązał również Słowacki w innym swoim dramacie – „Anhellim”. Słowacki inaczej jednak niż Mickiewicz określa skutki wpływu owego piekła na Polaków. Jak mówi Szaman, jeden z bohaterów „Anhellego”, Sybir często przemienia ludzi szlachetnych w złych i szkodliwych. Podobny proces ukazuje w „Innym świecie” Gustaw Herling-Grudziński – Syberia będąca więzieniem Polaków w czasie drugiej wojny światowej jest miejscem odwołania wartości cywilizowanego świata, staje się, jak

pisal sto lat wcześniej Słowacki, „białym piekłem na ziemi”. Jest w doświadczeniu zesłania i katorgi niejako wpisana wielka potencjalność upadku człowieka; i o tym, zdaniem pisarzy, należy także pamiętać, myśląc i pisząc o Syberii. Podczas zesłania można ocalić swoje człowieczeństwo, ale również można je i utracić. Dlatego nie należy, w przekonaniu Słowackiego i o wiek późniejszego Herlinga-Grudzińskiego, idealizować Sybiru.

Wszyscy trzej nasi wieszczowie: Adam Mickiewicz, Juliusz Słowacki i Zygmunt Krasiński (w „Przedświcie” oraz w „Psalmach przyszłości”) widzą w Syberii symbol narodowego losu, którego istotą jest utrata niepodległości. Wszyscy oni postrzegają też w niej źródło zmartwychwstania narodu, choć Słowacki dostrzega tu pewne niebezpieczeństwa. Różnica pomiędzy nimi polega więc na tym, że wykorzystując mit Sybiru, wprowadzają go w obieg kulturowy w odmienny literacko sposób.

Jest jeszcze jeden ważny aspekt mitu sybirskiego: wywoływanie emocji. Trojanowiczowa uważa, że groza, litość, płacz i uniesienia religijne były czynnikiem utrwalającym przeżywanie mitu, który w interpretacji romantycznej był konieczny w podtrzymaniu wśród Polaków nadziei zwycięstwa. Mityczny obraz strasznej krainy przetrwał w świadomości narodowej do dziś – z Syberią nieodmiennie kojarzymy zesłania, cierpienie i zimno .

Tekst Zofii Trojanowiczowej pozwala spojrzeć dogłębnie na romantyczną ideę ocalenia. Uzmysławia, jak ważny był w procesie obrony polskiego narodu mesjanizm i podtrzymywanie pamięci o Sybirze. Dzięki temu zarówno ci, którzy cierpieli na zesłaniu, jak i ci, którzy pozostali w kraju, współodczuwając tragizm losu zesłańców, stawali się narodową wspólnotą. Represje carskie powodowały fizyczne wyniszczenie narodu, utratę majątków skonfiskowanych po powstaniu, nie mogły jednak zniszczyć najważniejszego: wiary w ostateczne zwycięstwo i odrodzenie Polski. Widać więc jak, Sybir stał się w kulturze polskiej mitem spajającym wszystkich obywateli Rzeczypospolitej.

Poziom wykonania

- A. Określenie problemu: 9 pkt** – odtworzenie problemu oraz sformułowanie i uzasadnienie historycznymi uwarunkowaniami oraz współczesnymi implikacjami interpretacji złożonego problemu w odpowiednim kontekście.
- B. Sformułowanie stanowiska wobec rozwiązania przyjętego przez autora tekstu: 9 pkt** – odtworzenie rozwiązania przyjętego przez autora tekstu oraz trafne odwołania do innych tekstów kultury uzasadniające stanowisko zdającego.
- C. Poprawność rzeczowa: 2 pkt** – brak błędów rzeczowych.
- D. Zamyśl kompozycyjny: 6 pkt** – kompozycja funkcjonalna.
- E. Spójność lokalna: 2 pkt** – pełna.
- F. Styl tekstu: 4 pkt** – stosowny.
- G. Poprawność językowa: 4 pkt** – zapis poprawny.
- H. Poprawność zapisu: 4 pkt** – zapis poprawny.

Temat 2. Dokonaj interpretacji porównawczej podanych utworów. Twoja praca powinna liczyć co najmniej 300 słów.

Wymagania ogólne	Wymagania szczegółowe
I Odbiór wypowiedzi i wykorzystanie zawartych w nich informacji.	1.1) odczytuje sens całego tekstu; 1.4) wskazuje charakterystyczne cechy stylu danego tekstu, rozpoznaje zastosowane w nim środki językowe i ich funkcje w tekście; 1.7) rozpoznaje w wypowiedzi ironię, objaśnia jej mechanizm i funkcję;
II Analiza i interpretacja tekstów kultury.	1.1) prezentuje własne przeżycia wynikające z kontaktu z dziełem sztuki; 1.2) określa problematykę utworu; 1.3) rozpoznaje konwencję literacką [...]; 2.1) wskazuje zastosowane w utworze środki wyrazu artystycznego i ich funkcje [...] oraz inne wyznaczniki poetyki danego utworu (z zakresu podstaw wersyfikacji, kompozycji, genologii) i określa ich funkcje; 2.4) rozpoznaje w utworze sposoby kreowania świata przedstawionego i bohatera ([...] sytuacja liryczna [...]); 2.5) porównuje utwory literackie lub ich fragmenty (dostrzega cechy wspólne i różne); PR 2.1) wskazuje związki między różnymi aspektami utworu (estetycznym, etycznym i poznawczym); PR 2.3) rozpoznaje aluzje literackie i symbole kulturowe [...] oraz ich funkcję ideową i kompozycyjną, a także znaki tradycji [...]; 3.1) wykorzystuje w interpretacji elementy znaczące dla odczytania sensu utworu (np. słowa-klucze, wyznaczniki kompozycji); 3.2) wykorzystuje w interpretacji utworu konteksty [...]; 3.3) porównuje funkcjonowanie tych samych motywów w różnych utworach literackich, 3.4) odczytuje treści alegoryczne i symboliczne utworu; PR 3.2) przeprowadza interpretację porównawczą utworów literackich.
III. Tworzenie wypowiedzi.	1.1) tworzy dłuższy tekst pisany [...] zgodnie z podstawowymi regułami jego organizacji, przestrzegając zasad spójności znaczeniowej i logicznej; 1.2) przygotowuje wypowiedź [...] (wybiera [...] odpowiedni układ kompozycyjny, analizuje temat, wybiera formę kompozycyjną, sporządza plan wypowiedzi, dobiera właściwe słownictwo); 1.3) tworzy samodzielną wypowiedź argumentacyjną według podstawowych zasad logiki lub retoryki (stawia tezę lub hipotezę, dobiera argumenty, porządkuje je, hierarchizuje, dokonuje ich selekcji pod względem użyteczności w wypowiedzi, podsumowuje, dobiera przykłady ilustrujące wywód myślowy, przeprowadza prawidłowe wnioskowanie).

Kryteria oceny interpretacji porównawczej

A	Koncepcja porównywania utworów	B	Uzasadnienie tezy interpretacyjnej	C	Poprawność rzeczowa	D	Zamysł kompozycyjny	E	Spójność lokalna	F	Styl tekstu	G	Poprawność językowa	H	Poprawność zapisu
6	Koncepcja niesprzeczna z utworami i spójna	12	Uzasadnienie trafne, pogłębione	2	Brak błędów rzeczowych	6	Kompozycja funkcjonalna	2	Pełna spójność wypowiedzi lub nieznaczne zaburzenia spójności	4	Styl stosowny	4	Brak błędów lub nieliczne błędy nierazące	4	Zapis w pełni poprawny lub nieliczne błędy nierazące
4	Koncepcja niesprzeczna z utworami i częściowo spójna	8	Uzasadnienie trafne, ale niepogłębione							2	Styl częściowo stosowny	2	Liczne błędy nierazące lub nieliczne błędy rażące	2	Liczne błędy nierazące lub nieliczne błędy rażące
2	Koncepcja częściowo sprzeczna z utworami	4	Uzasadnienie częściowo trafne			3	Zaburzenia funkcjonalności kompozycji	1	Znaczne zaburzenia spójności						
0	Koncepcja sprzeczna z utworami lub brak koncepcji	0	Brak trafnych argumentów uzasadniających interpretację porównawczą	0	Jeden błąd lub więcej błędów rzeczowych	0	Brak zamysłu kompozycyjnego	0	Wypowiedź niespójna	0	Styl niestosowny	0	Liczne błędy rażące	0	Liczne błędy rażące

UWAGA

Jeśli w kategorii A praca uzyska 0 punktów, egzaminator nie przyznaje punktów w pozostałych kategoriach.

Jeśli w kategorii A praca uzyska 2 punkty, a w kategorii B – 0 punktów, egzaminator nie przyznaje punktów w pozostałych kategoriach.

Jeśli praca składa się z mniej niż 300 słów, egzaminator przyznaje punkty tylko w kategoriach A, B i C.

Pojawienie się rzeczowego błędu kardynalnego dyskwalifikuje pracę – zdający otrzymuje 0 punktów.

Przykładowa realizacja

Pytanie o naturę człowieka zawsze nurtowało filozofów i pisarzy. Wiele definicji i charakterystyk wskazywało na to, że człowiek to istota, która składa się ze sprzeczności.

Mikołaj Sęp-Szarzyński i Zbigniew Herbert, mimo dzielącego ich dystansu czasowego, także dostrzegają tę charakterystyczną cechę człowieka, inaczej jednak rozumieją opozycje składające się na ludzką naturę. Inny też jest stosunek poetów do tego wewnętrznego rozdarcia.

W sonecie IV poeta eksponuje rozdźwięk między duszą a ciałem, które „zazdrości duchowi zwierchności”. Dusza, rozumiana jako sfera dobra, pomost między człowiekiem a Bogiem, pozostaje w wyraźniej opozycji do ciała będącego siedliskiem grzechu – „domem dla zbiegłych lubości”, ulegającego pokusom świata i szatana. Sęp-Szarzyński ukazuje naturę człowieka w sposób dynamiczny, jako miejsce nieustannej walki między tym, co duchowe – należące do Boga – a tym, co cielesne [należące do świata]. Tę walkę, do której zaprzęgnięte są nie tylko siły zewnętrzne – „srogi ciemności Hetman i świat”, ale również integralna część samego człowieka: ciało, może on – „wąty, niebaczny, rozdwojony w sobie” – wygrać tylko przy pomocy Boga. Dualistyczne ujęcie natury ludzkiej Sęp-Szarzyński eksponuje poprzez liczne kontrasty i antynomie, dramatyzm duchowej walki uwydatniają zaś przerzutnie i puenta stanowiąca apostrofę do Boga – jedynego sprzymierzeńca człowieka w tym wewnętrznym zmaganiu.

Inaczej tkwiące w jednostce sprzeczności przedstawia Zbigniew Herbert. Przenośny sens dwóch nóg – lewej i prawej – oraz odpowiadające im postawy Don Kichota i Sancho Pansa ukazują człowieka z jednej strony jako marzyciela, broniącego wartości idealistę (Don Kichot), z drugiej zaś pragmatyka, trzeźwo patrzącego na świat i realnie oceniającego rzeczywistość (Sancho Pansa). Skłonność do uniesień, ryzykowanie życia, wciąż na nowo podejmowana „walka z wiatrakami” przeciwstawione są postawie praktycyzmu, dalekiego od wielkich idei i egzaltacji. Pan Cogito – bohater wielu wierszy Herberta – to osobnik „drwiący z niebezpieczeństwa”, a jednocześnie „zbyt kochający życie, żeby się narażać”, powściągliwy i zdyscyplinowany, ale chętnie korzystający z uciech świata. Jest więc istotą pełną paradoksów i skrajności. W rezultacie Pan Cogito idzie przez świat, „zataczając się lekko”. Podobnie jak w przypadku bohatera barokowego – dochodzi w nim do zderzenia przeciwstawnych sił.

Obaj poeci, Mikołaj Sęp-Szarzyński i Zbigniew Herbert, próbują odpowiedzieć na pytanie o sytuację człowieka. Pierwszy z nich postrzega ją w kontekście walki metafizycznej, która toczy się w świecie: Dobro kontra Zło, Bóg kontra Szatan. Człowiek też, jako stworzenie Boże, uczestniczy w tej walce, jednak by zwyciężyć, potrzebuje wsparcia od Boga, stąd zapisany w wierszu dialog z Nim w obliczu nadchodzącego boju. Zbigniew Herbert natomiast, przedstawiając tkwiące w jednostce sprzeczności dotyczące postaw i wyborów moralnych, ukazuje je jako naturalny dialog człowieka z samym sobą. Odnajdujemy tu spokojną zgodę na taki stan rzeczy, podczas gdy u poety barokowego dramatyczny niepokój połączony jest z nadzieją na wygraną dobra. Różnicę można dostrzec również w środkach artystycznych zastosowanych w obu tekstach. Wprawdzie obaj poeci wykorzystują kontrast, jednak w wierszu Sępa-Szarzyńskiego zostaje on wyostrzony przez nacechowaną emocjonalnie składnię (pytanie retoryczne, apostrofa, wspomniane już przerzutnie) oraz strukturę wiersza, w którym osoba mówiąca w wierszu przechodzi od refleksji ogólnej („był nasz”, „nasze [...] zepsowanie”, „nasz dom”) do refleksji osobistej („cóż będę czynił”, „zbawienia mego”, „będę wojował i wygram”). Zbigniew Herbert natomiast łagodzi kontrast dzięki zastosowaniu formy wiersza wolnego i spokojny ton mówionej, w wielu fragmentach potocznej, wypowiedzi.

Oba wiersze mogą być bardzo pomocne współczesnemu czytelnikowi w pytaniach o rozstrzygnięcie dylematów dotyczących natury ludzkiej.

Poziom wykonania

A. Koncepcja porównywania utworów: 6 pkt – niesprzeczna i spójna, znajduje potwierdzenia w obu tekstach; porównywane obszary są dla tekstów trafne i istotne; wypowiedź w wystarczający sposób dla uzasadnienia tezy/hipotezy interpretacyjnej obejmuje i łączy w całość sensy obu utworów.

B. Uzasadnienie tezy interpretacyjnej: 12 pkt – trafne i pogłębione, zawiera wyłącznie powiązane z tekstami argumenty, które wynikają ze sfunkcjonalizowanej analizy; jest osadzone nie tylko w tekstach, ale także w potwierdzonych tekstami i przyjętą koncepcją porównywania utworów kontekstach.

C. Poprawność rzeczowa: 2 pkt – brak błędów rzeczowych.

D. Zamyśl kompozycyjny: 6 pkt – kompozycja funkcjonalna, segmentacja i uporządkowanie tekstu zgodne z wybranym przez zdającego gatunkiem wypowiedzi; wyodrębnione językowo i graficznie części pracy logicznie i konsekwentnie uporządkowane.

E. Spójność lokalna pełna: 2 pkt – pełna spójność wypowiedzi.

F. Styl tekstu stosowny: 4 pkt – środki językowe dostosowane do wybranego przez zdającego gatunku wypowiedzi i sytuacji, celowo zastosowane różnorodne konstrukcje składniowe, bogate słownictwo; konsekwentne posługiwanie się jednym, wybranym stylem.

G. Poprawność językowa: 4 pkt – brak błędów.

H. Poprawność zapisu: 4 pkt – zapis w pełni poprawny.